

BULGARİSTAN AZİZ KİRİL VE METHODİUS ULUSAL KÜTÜPHANESİ'NDE BULUNAN SİNOP İLE İLGİLİ OSMANLI ARŞİV BELGELERİ

Mustafa YAYLA¹

Ahmet ALTAY²

ÖZET

Bu çalışmada Bulgaristan Aziz Kiril ve Methodius Ulusal Kütüphanesi'nde bulunan Sinop ile ilgili Osmanlı arşiv belgelerinden bahsedilecektir. Bu kapsamda öncelikli olarak Bulgaristan Aziz Kiril ve Methodius Ulusal Kütüphanesi ve Ulusal Kütüphane bünyesinde hizmet veren ve bir milyona yakın Osmanlı arşiv dokümanı barındıran ulusal Kütüphane Nadir Eser Departmanı hakkında genel bilgiler verilecektir. Daha sonra Nadir Eser Departmanı'ndaki "Sinop Fonu"nda bulunan Sinop ile ilgili belgeler ele alınarak, bu belgelerden örnekler sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sinop, Bulgaristan Aziz Kiril ve Methodius Ulusal Kütüphanesi, Bilgi ve Belge Yönetimi, Osmanlı Arşiv Belgeleri.

1. GİRİŞ

İsmi 863 yılında kiril alfabesini oluşturan iki kardeşten alan Bulgaristan Aziz Kiril ve Methodius Ulusal Kütüphanesi, Bulgaristan'ın en büyük kütüphanesi ve en eski kültür kurumudur. 10 Aralık 1878 tarihinde kurulan Bulgaristan Ulusal Kütüphanesi, 1953 yılında Bulgar mimar Ivan Vasilyov ve Dimitar Tsolov tarafından neo-klasik tarzda inşa edilen yeni binasına taşınmıştır. Ulusal Kütüphane halen bu binada hizmet vermektedir. Binanın ön bahçesinde bulunan Aziz Kiril ve Methodius heykeli Ulusal kütüphanenin ayrılmaz bir parçası ve simgesi haline gelmiştir. (www.nationallibrary.bg, 2013)

Bulgaristan Ulusal Kütüphanesi Osmanlı-Türk tarihi açısından son derece önemli bir kurumdur. Kütüphane, barındırdığı Osmanlı arşiv belgeleri ile İstanbul ve Kahire'den sonra dünyanın üçüncü Büyük Osmanlı arşiv merkezi olma özelliğini taşımaktadır. Ulusal kütüphanede bir milyonun üzerinde Osmanlı arşiv belgesi bulunmaktadır. Kütüphanede Balkan coğrafyasının yanı sıra Anadolu'daki bir çok şehre ilişkin Osmanlı dönemine ait arşiv dokümanına rastlamak mümkündür. Bu çalışmada Bulgaristan Milli kütüphanesinde bulunan Sinop ile ilgili Osmanlı arşiv belgeleri ele alınacaktır. Çalışma kapsamında Bulgaristan Ulusal Kütüphanesi'nde bulunan Sinop ile ilgili belgelerin türleri ve içerikleri hakkında bilgiler verilecek ve bu belgelerden örnekler sunulacaktır.

---

¹ Yrd.Doç.Dr. Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu (e-mail: m_yayla@hotmail.com, Tel:0544 591 34 85)

² Öğretim Görevlisi, Kırklareli Üniversitesi Pınarhisar Meslek Yüksekokulu (e-mail: ahmetaltay57@hotmail.com, Tel:0505 795 38 15)

Resim 1: Bulgaristan Aziz Kiril ve Methodius Ulusal Kütüphanesi

2. BULGARİSTAN AZİZ KIRIL VE METHODIUS ULUSAL KÜTÜPHANESİ NADİR ESER DEPARTMANI

İstanbul ve Kahire'den sonra dünyanın üçüncü Büyük Osmanlı arşiv merkezi olan Bulgaristan Aziz Kiril ve Methodius Ulusal Kütüphanesi Nadir Eser Departmanı'nda Osmanlı Devleti'ne ilişkin bir milyon arşiv belgesi bulunmaktadır. Belgelerin yüzde doksanından fazlası Osmanlı Türkçesi, kalan ise Arapça ve Farsçadır. Kütüphanede 170 adet Kadı Sicili bulunmaktadır. Nadir Eser Departmanı'nda ayrıca 720 defter de bulunmaktadır. Bu defterlerin büyük bir kısmı devlet yönetimi ile ilgili olup, bütün şehirlerin sosyal ekonomik ve kültürel yaşamıyla ilgili önemli bilgileri ihtiva etmektedir. belgeler içinde mukata, tımar, borç kayıtları, vergi kayıtları ve nüfus kayıtları bulunur. (Kenderova ve Ali, 2008)

Bulgaristan Ulusal Kütüphanesi'nde bulunan Osmanlı arşiv belgelerinin bir kısmı 1877-78 Osmanlı Rus savaşı sonrasında Osmanlı İmparatorluğu'nun buradan çekilirken bıraktığı evraklardan teşekkül etmektedir. Arşiv dokümanlarının büyük bir kısmı ise 1931 yılında yaşanan büyük bir ihmal sonucunda İstanbul defterdarlığı maliye arşivinde bulunan askeri, mali, ticari, siyasi, hukuki, edebi, denizcilik ve bilim tarihi vb. ile ilgili bir tren dolusu değerli belgenin hurda kâğıt fiyatına Bulgaristan'a satılmasıyla Kütüphaneye gelmiştir. (Anameriç ve Rukancı, 2008)

Ülkemizin hurda diye yok pahasına Bulgaristan'a sattığı Osmanlı arşiv belgelerinin değerini Bulgarlar anlamışlar ve Avusturya'dan uzmanlar getirterek bu belgeleri inceletmişlerdir. Yapılan tetkiklerin sonunda belgeler hurda fabrikasına gönderilmek yerine Bulgaristan Ulusal Kütüphanesi'nde muhafaza edilmiştir. Özfatura'nın (1995) aktardığı bir anekdota göre Türkiye'den hurda fiyatına satın alınan belgelerden sadece birkaç yüz tanesi Bulgarlar tarafından Vatikan'a 40 milyon leva'ya satılmıştır.

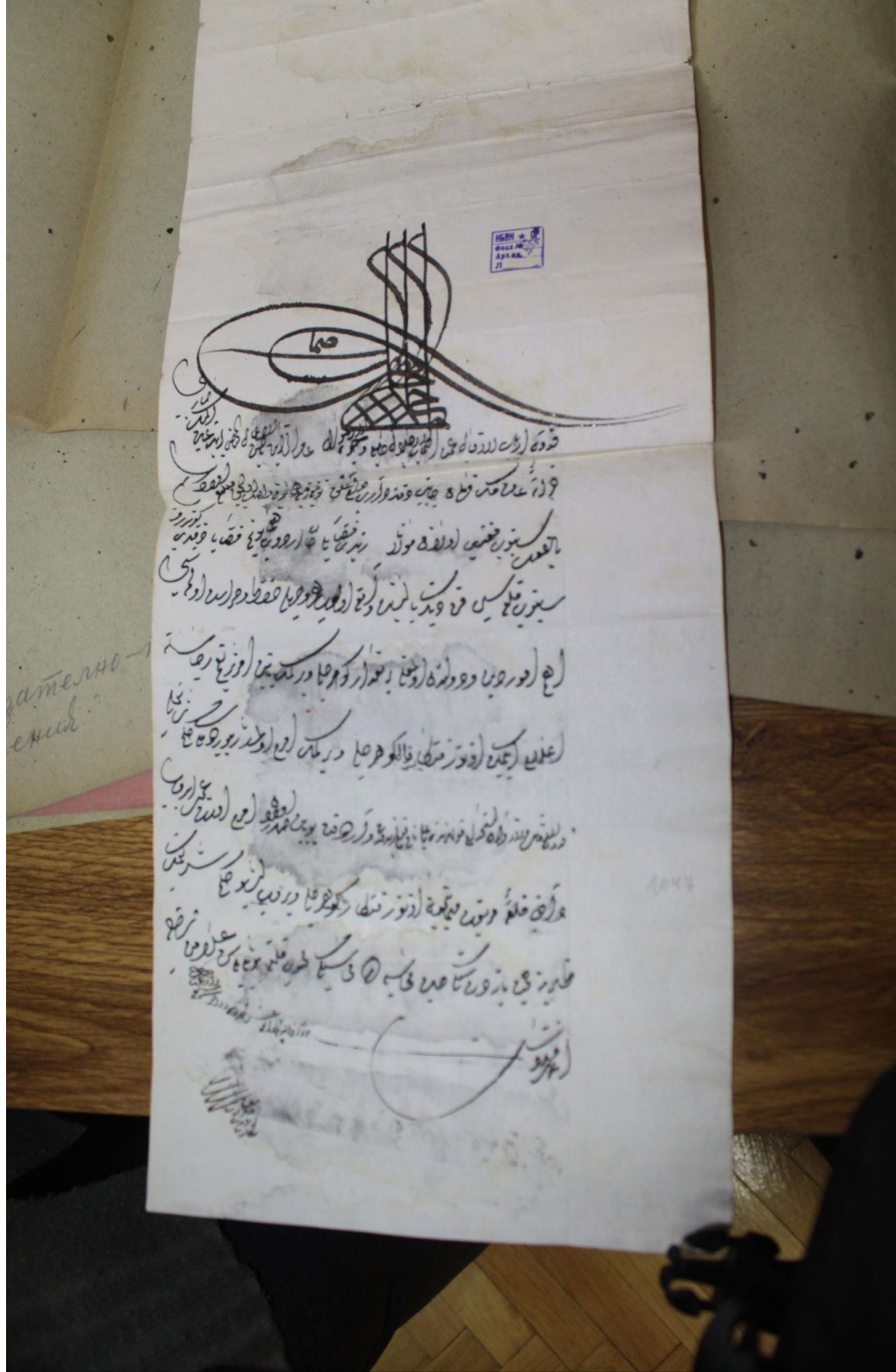
Resim 2: Bulgaristan Ulusal Kütüphanesi'nde bulunan bir ferman örneği

Ulusal kütüphanedeki Osmanlı arşiv belgeleri fon sistemi ile tasnif edilmiştir. Bu belgeler ilgili oldukları yerleşim yerlerinin adı ile sınıflandırılmış ve fonlara yerleştirilmiştir. Kütüphanede 328 fon bulunmaktadır. Bu fonlarda bulunan belgelerde Osmanlı coğrafyasındaki Siyasi, sosyal ve ekonomik değişikliklerin ve gelişimin izlerini takip etmek mümkündür. Belgeler, Osmanlı Devleti'ndeki ticaret, madencilik, tarımsal üretim, idari ve askeri yönetim, demografik ve etnik süreçler hakkında da önemli bilgileri ihtiva etmektedir.

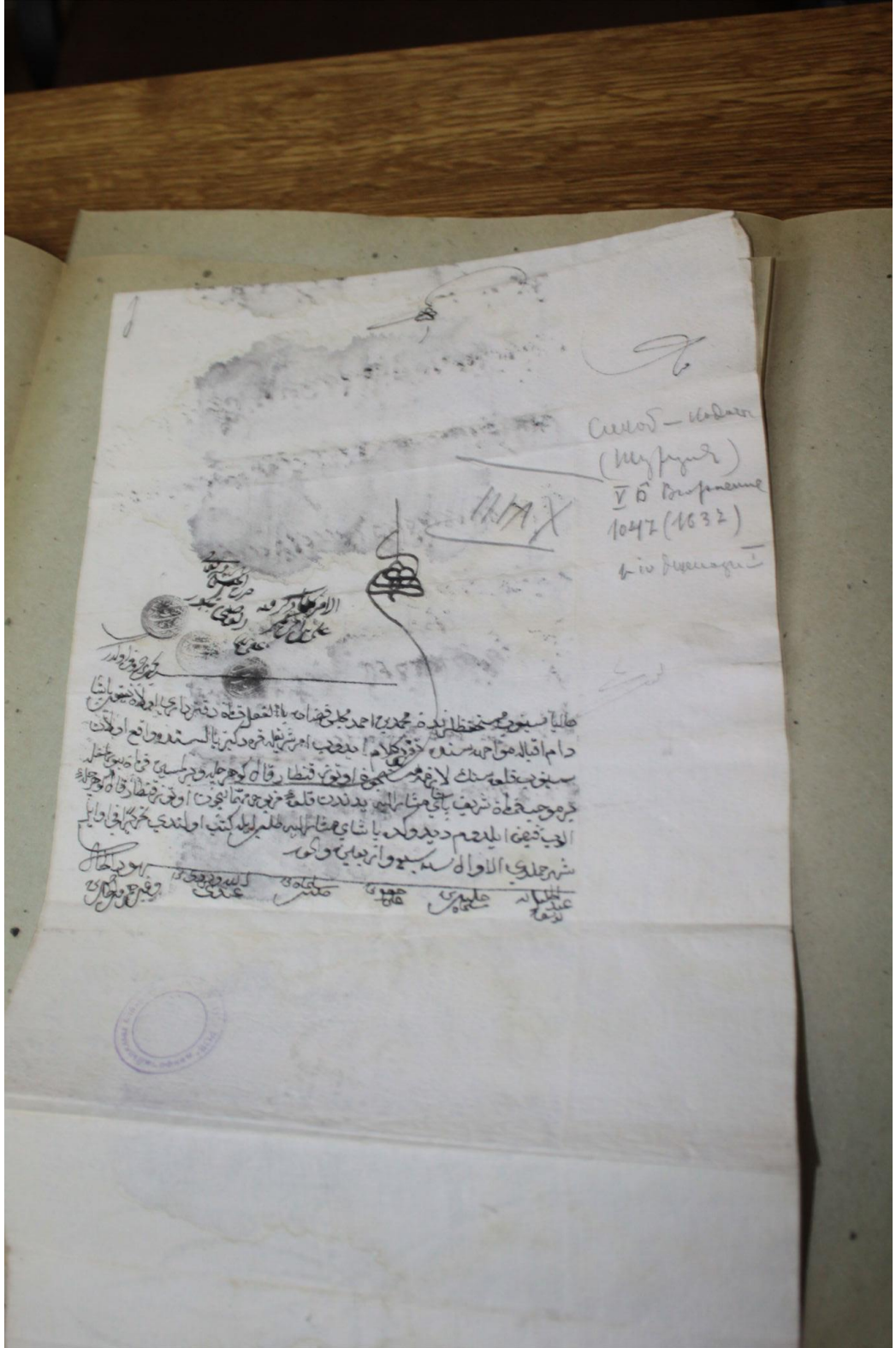
3. SİNOP FONU

Yukarıda bahsedilen yerleşim birimlerine göre tasnif edilen 328 fondan birisi de Sinop fonudur. Sinop fonunda Osmanlı İmparatorluğu'nun farklı dönemlerine (çoğunluklu olarak 17.-19. Yüzyıl) ait yaklaşık bine yakın belge bulunmaktadır. Osmanlı Dönemi Sinop'unun siyasi, sosyal ve ekonomik yapısı hakkında önemli ipuçlarını içeren bu belgeler sinop'un yerel tarihi açısından son derece büyük önem taşımaktadır. çalışmanın bu bölümünde Bulgaristan Ulusal Kütüphanesi'nde bulunan Sinop ile ilgili belgelerden seçilmiş 5 Doküman incelenerek bu dokümanların türleri ve içerikleri hakkında bilgiler verilecektir.

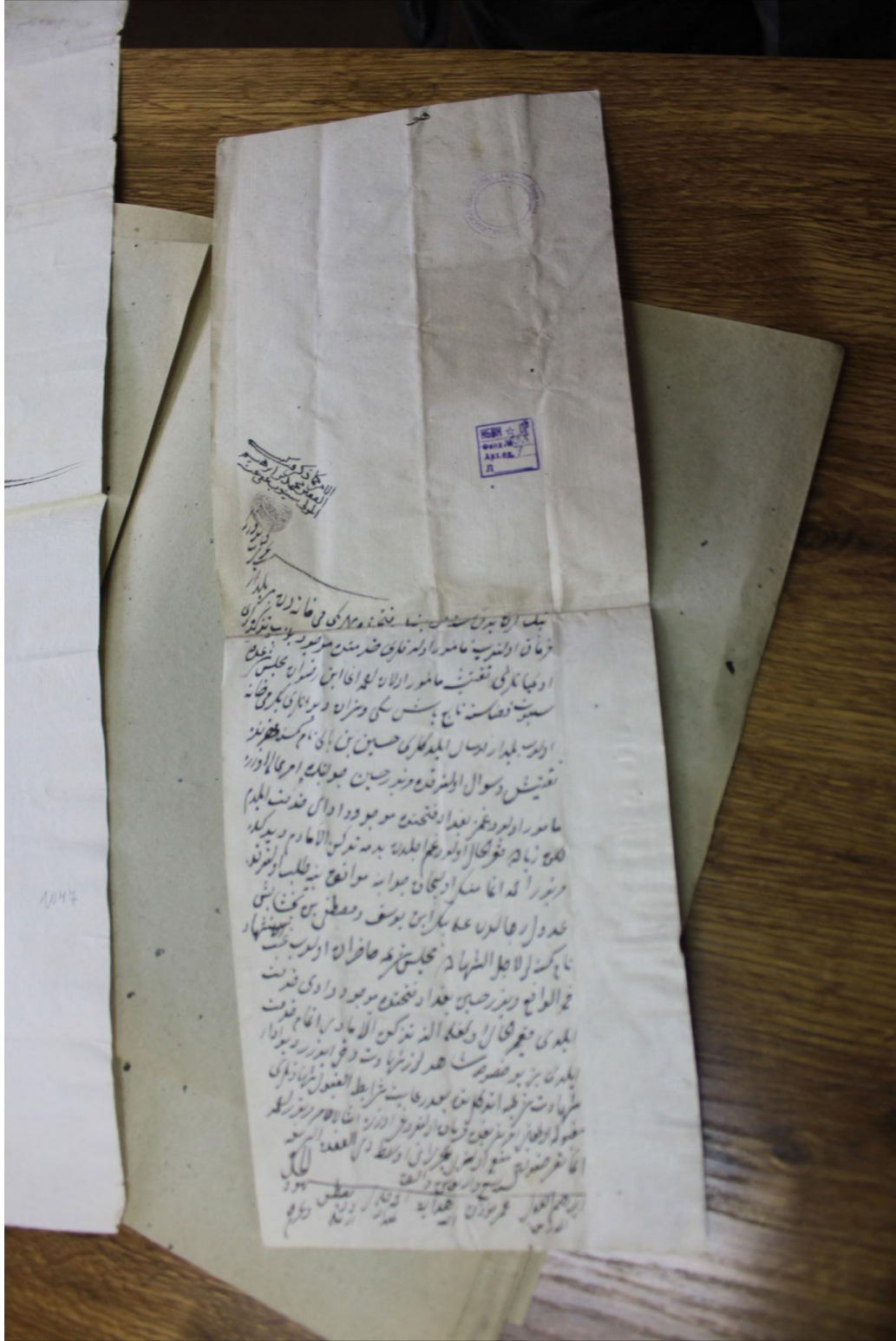
3.1. Sinop Fonu'ndan Örnek Belgeler

Örnek Belge 1: Sinop Kalesi'nin muhâfazasında kullanılmak üzere otuz kantar güherçilenin Sinop'a gönderilmesine dair Sultan IV. Murat'ın 10 Rebûlâhir 1047 [1 Eylül 1637] tarihli fermanı.

Örnek Belge 2: Sinop Kalesi muhafazasında kullanılmak üzere Kastamonu Defterdarı Yakup Paşa tarafından Sinop Kalesi Mustahfızı Mehmed bin Ahmed'e otuz kantar kal güherçile teslim edildiğine dair Sinop Kadısı Ali bin İbrâhîm tarafından düzenlenmiş Evâil-i Cemâziyelâhir 1047 [21-30 Ekim 1637] tarihli hucdet.

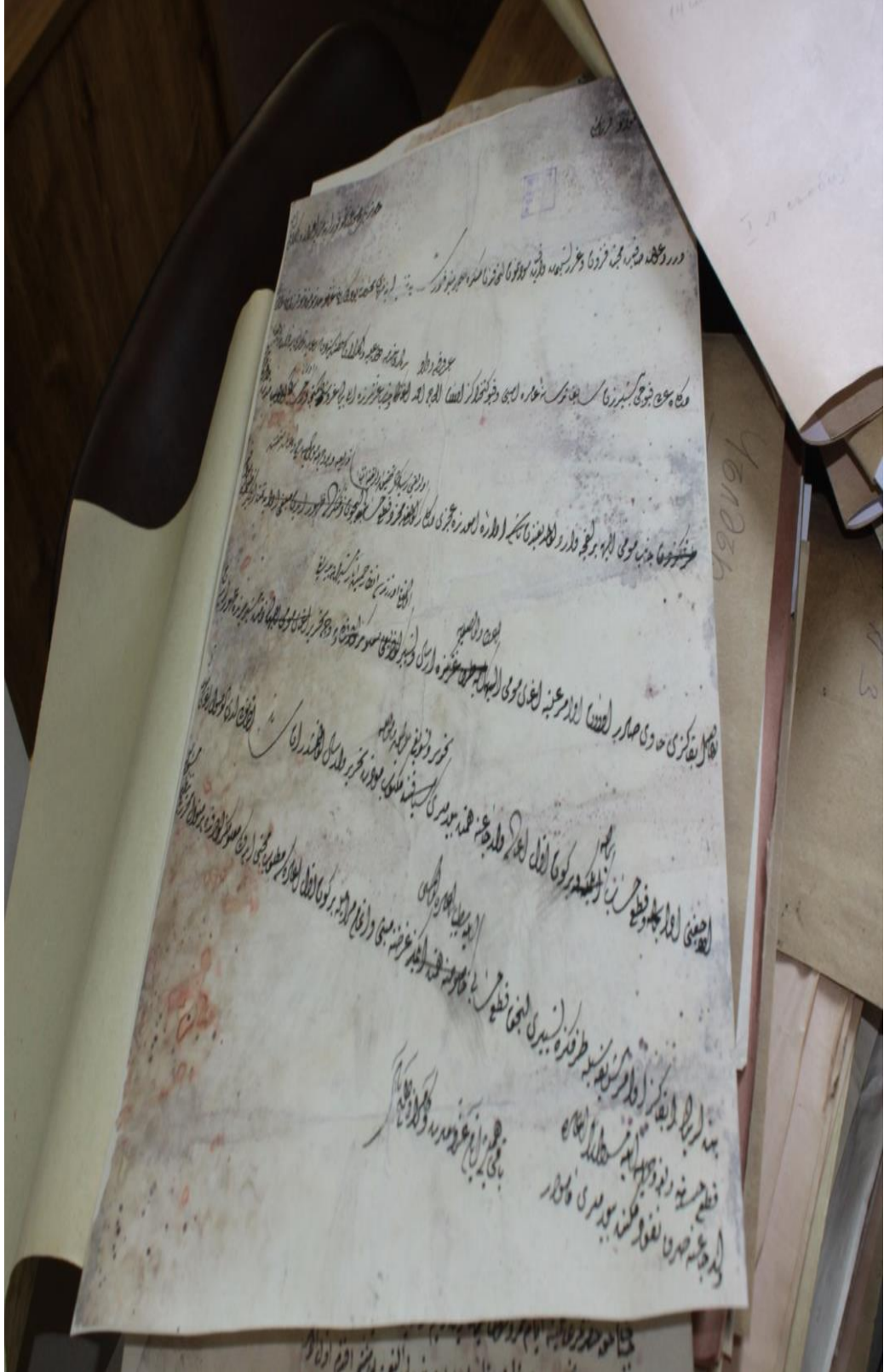

Örnek Belge 3: Sinop'a tabi Başseki ve Tiran Divanları'nda beldar vergisi toplayan Hüseyin bin Bali'nin Bağdad fethinde görevini tamamladığının ancak fakirliğinden dolayı tezkiresini alamadığının yapılan tahkik sonucu ortaya çıktığına dair Sinop Kadısı Mehmed bin İbrâhîm tarafından verilen Evâsıt-ı Zilkaade 1047 [27 Mart-5 Nisan 1638] tarihli hucdet.

НБСН ☆
Фонд № 278
Архив № 13
Л

ورد و تکلیف خود چنانکه بود که تا طویلینک حول قورقین و بس بر قورق و کوسو انزه نهانستند و آنچه قضا و قضایست
واقط طایفه عسکر بجهت بیجا و تالیس و در بریه قورقین و در قورقین اول منتهی قورقین بود که در قورقین و قورقین
و بندر اورده و واقعه ها و جانب غار و بر قورقین و قورقین و قورقین و قورقین و قورقین و قورقین و قورقین و قورقین
او عالیست و پهلوان جادوئی است که در قورقین و قورقین و قورقین و قورقین و قورقین و قورقین و قورقین و قورقین
و مشهور منصف و عظیم و راست و نیک و قورقین و قورقین و قورقین و قورقین و قورقین و قورقین و قورقین و قورقین
دکتر قورقین و قورقین و قورقین و قورقین و قورقین و قورقین و قورقین و قورقین و قورقین و قورقین و قورقین
عزیز و عظیم و نیک و قورقین و قورقین و قورقین و قورقین و قورقین و قورقین و قورقین و قورقین و قورقین و قورقین
العالم العظیم العظیم العظیم
صدق و قیامه الموحلین

Örnek Belge 4: Anadolu'nun sol kolunda sağ ve solda bulunan köy ve kasabalardaki askerlerin Kırım ve Bender ordusuna katılmak üzere Akkirman'a nevrudan önce gitmelerine dair fermanın Boyabad'daki askerlere Pehlivan Çavuş vasıtasıyla tebliğ edildiğine dair Boyabad Kadısı Sıdkı Abdullâh Efendi'nin 24 Zilhicce 1083 [12 Nisan 1673] tarihli ilâmı.

Örnek Belge 5: Kapı kethudâsı eski Tersâne-i Amire Emîni el-Hâc Ahmed Ağa'nın bu görevi layıkıyla yerine getiremediğine ve hesabının görülerek kendisinin rencide edilmeden görevden alınmasına dair kime yazıldığı belli olmayan bir mektup müsveddesi.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bulgaristan Aziz Kiril ve Methodius Ulusal Kütüphanesi'ndeki Sinop Fonu'nda bulunan Osmanlı arşiv belgeleri özellikle 17. ve 19. yüzyıl Sinop'unun siyasi, sosyal ve ekonomik yapısı hakkında önemli bilgileri içermektedir. Devrinin yönetim anlayışını ve değerlerini yansıtmaması sebebi ile bu belgeler, Sinop'un yerel tarihi açısından çok önemli kaynaklardır.

Bu çalışma Bulgaristan Ulusal Kütüphanesi'nde bulunan Sinop'la ilgili Osmanlı arşiv belgelerine dikkat çekmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu kapsamda Sinop Fonu'nda bulunan bine yakın belgeden yalnızca beş tanesi örnek olarak sunulmuştur. Çalışmada örnek olarak gösterilen belgeler Sinop Fonu'nun çok küçük bir kısmını oluşturmaktadır. Bu çerçevede Bulgaristan Aziz Kiril ve Methodius Ulusal Kütüphanesi'nde bulunan Sinop belgeleri ile ilgili daha kapsamlı çalışmaların yapılması şehrin yerel tarihi açısından büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Abacıoğlu, B., 1955. "Bulgaristan'da Kütüphanelerin Organizasyonu" **Türk Kütüphaneciler Derneđi Bülteni**, Cilt 4, Sayı 2, s. 142-149

Acarođlu, M.T., 1969. "Bulgaristan'da Kitap, Basın ve Kütüphaneler" **Türk Kütüphaneciler Derneđi Bülteni**, Cilt 18, Sayı 2, s. 95-98

Anameriç, H. ve F. Rukancı, 2008. "Bulgaristan'a Satılan Evrak ve Özel Arşivlerin Ülke Tarihindeki Önemi" **Balkan Ülkeleri Kütüphaneler Arası Bilgi ve Belge Yönetimi İşbirliği Sempozyumu Bildirileri**, (Ed: Ender Bilar) 5-7 Haziran 2008, Edirne, Trakya Üniversitesi, Edirne, s. 108-117.

<http://www.nationallibrary.bg/cgi-bin/e-cms/vis/vis.pl?s=001&p=0155&g=> (Erişim tarihi 18.04.2013)

Kenderova, S., 2008. "Oriental Manuscripts Collection Kept in the Bulgarian National Library" **Balkan Ülkeleri Kütüphaneler Arası Bilgi ve Belge Yönetimi İşbirliği Sempozyumu Bildirileri**, (Ed: Ender Bilar) 5-7 Haziran 2008, Edirne, Trakya Üniversitesi, Edirne, s. 139-143.

Kenderova, S. ve S. Ali, 2008. "Ottoman Archive Documents Kept in the Bulgarian National Library" **Balkan Ülkeleri Kütüphaneler Arası Bilgi ve Belge Yönetimi İşbirliği Sempozyumu Bildirileri**, (Ed: Ender Bilar) 5-7 Haziran 2008, Edirne, Trakya Üniversitesi, Edirne, s. 118-123.

Özfatura, M.N., 1995. "İstihbarat-Propaganda ve Arşiv (3)" **Türkiye Gazetesi**, 23 Haziran.

Shivarov, S., 2008. "The Ottoman Newspapers Kept in the Bulgaria: Their State, cataloging and Digitization" **Balkan Ülkeleri Kütüphaneler Arası Bilgi ve Belge Yönetimi İşbirliği Sempozyumu Bildirileri**, (Ed: Ender Bilar) 5-7 Haziran 2008, Edirne, Trakya Üniversitesi, Edirne, s. 133-138.